

KIRJANDUSE AINEKAVA

põhikooli 9.klassile

1. Õpieesmärgid

Kirjandusteose käsitus on suunatud õpilase lugejaoskuste ning eneseväljenduse arendamisele. Tähelepanu keskmes on töö tekstiga. Kirjandustekstide analüüsi protsessis kujuneb õpilastel kirjanduse kontekstilise vastuvõtu kultuur, sündmuste elulise loogika ning keeleliste kujutus- ja väljendusvahendite mõistmine. Tähelepanu keskendub sõnale, aegamööda toimub üleminek kirjanduse kui sõnakunsti käsitlusele.

Kirjanduse õppimine hõlmab mitmesuguseid õppetegevuse liike, neist olulisemad on järgmised:

- 1) eri žanris kirjandusteoste teadlik loominguline lugemine;
- 2) teoste ilmekas lugemine;
- 3) loetu ümberjutustamine erineval viisil: üksikasjaliselt, lühidalt, valikuliselt, elementaarsete kommentaaridega ning loomingulise ülesandega;
- 4) luuletekstide päheõppimine ning nende ilmekas esitamine;
- 5) vastamine küsimustele, mis avavad kirjandusteose tundmist ja mõistmist;
- 6) loetu kohta lühikese ja üksikasjalikuma plaani koostamine;
- 7) kirjandite kirjutamine käsitletud kirjandusteose alusel loetut oma isikliku elukogemusega seostades;
- 8) sihipärane info otsimine, teades allikaid ja osates nendega töötada.

2. Õppesisu

2.1. Ajaloolis-kirjanduslikud teadmised ja mõisted

Inimese isiksus on peamine loomingulise mõtestamise objekt kirjanduses. Kirjandusteos kui autori looming, kirjaniku fantaasia produkt.

Autori, jutustaja ja kirjandusliku kangelase vahekord teoses. Mõisted *personaaž* ja *tegelane*. Kirjandusteose personaaž ja tema prototüüp. Erinevused tegelaste konstrueerimisel (eepilise teose kangelane, ettekujutus *lüürilisest kangelasest* ja *rollilüürrikast*, tegelane draamas).

Lüüriline, kangelane, lüüriline subjekt ja teised luuleteose tegelased. Teose staatiline kompositsioon (personaažne struktuur). Antagonist ja protagonist. Autobiograafiline jutustus.

Tegelase karakteristika: sotsiokultuuriline, psühholoogiline, väline. Tegelase ajalooline ja kultuuriline tingitus. Tegelase „biograafia” ja evolutsioon. Tegelase süžeealiste funktsioonide määramine, tegelaste vastastikuste suhete analüüs. Tegelas kõne (monoloog ja dialoog).

Erinevate teoste tegelaskujude võrdlus (ajaloolis-kultuuriline, autoripoeetika võrdlus). Tegelase karakteri loomise vahendid: portree, autori iseloomustus, kõneline iseloomustus, olukorra kirjeldus jms. Draamateose tegelaste kujutamise iseärasused.

Mõiste *teose põhikonflikt*, põhikonflikti olemuse määramine (sotsiaalne, eetiline).

Kirjandusteose süžee, süžee elemendid. Lüüriline süžee, selle spetsiifika.

Proosateose kompositsioon, selle põhielemendid: ekspositsioon, sõlmitus, tegevuse areng, kulminatsioon, lahendus, epiloog. Kirjeldavad ja jutustavad elemendid, nende roll.

Põhjusetagajärje seosed proosajutustuses.

Eri žanris teoste kunstispetsiifika. Lühijutt. Novell. Jutustus. Ajalooline romaan/jutustus.

Proosaluuletus. Lüüriline miniatuur.

Kunstiline ruum ja aeg poeetilises tekstis. Teose ajaloolis-kultuuriline kontekst. Tekst kui kunstiline tervik.

Klassitsism. Romantism. Rahvusromantism. Romantiline kangelane. Realism kirjanduses. Ekspressionism kirjanduses.

Kirjandussuunad ja -rühmitused 20. sajandi alguse vene kirjanduses. Luulekeele uuenemine. Uusromantism, uusrealism. Sümbolism, akmeism, futurism. Allegooria. Sümbol. Poeetilised arhaismid ja neologismid. Mõisted: luuletsükkel ja luuleraamat.

2.2. Kirjandusteoste valik

Kooliastme vältel loeb õpilane läbi vähemalt 12 teost eelnevast loendist.

Lähemalt tutvustatakse järgmisi autoreid: Aleksandr Blok, Fjodor Tjutšev, Afanassi Fet, Marie Under, Leonid Andrejev, Fjodor Dostojevski, Aleksandr Kuprin, August Kitzberg, Jack London, Alexandre Dumas, Mihhail

Šolohhov, Viktor Nekrassov, Nikolai Leskov, Vassili Šukšin, Mati Unt või teised.

Realism

Maksim Gorki „Vanaeit Izergil”

Aleksandr Kuprin „Junkur”/«Брегет» (õpetaja valikul)

I. Bunin.

Leonid Andrejev „Noorsugu”/«Большой шлем» (õpetaja valikul)

Modernism ja selle suunad

A. Blok, A. Ahmatova, S. Esenin, V. Majakovski. Luuletused õpetaja valikul.

Vene kirjandus emigratsioonis

Vladimir Nabokov „Juhus”

Nõukogude kirjandus 1920-ndatel aastatel.

Mihhail Bulgakov „Koera süda”,

Uusima aja kirjandus

Vassili Aksjonov „Võit”

Mihhail Šolohhov „Inimese saatus”

B. Распутин. «Уроки французского»

Vassili Šukšin „Naljatilik”

Aleksandr Vampilovi „Kohtumine”

Ильф, Петров «12 стульев»

H. Zabolockij, S. Michalokov (õpetaja valikul)

Eesti kirjandus

Mati Unt „Hüvasti, kollane kass” (õpetaja valikul)

3. Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) on lugenud eakohast erižanrilist ilukirjandust, kujundanud selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendanud lugejaoskusi;
- 2) mõistab käsitletud kirjandusteoste ideelis-kunstilisi iseärasusi ja iseloomustab nende žanrilist eripära;
- 3) märkab kirjandustekstis õpitud kõnekujundeid/troope, selgitab nende rolli tekstis ning kasutab neid oma tekstides;
- 4) avaldab arvamust loetud teoste kohta, iseloomustab teoste põhiprobleematikat arutluselementidega kirjandis või arvustuses;
- 5) loeb ilmekalt kirjandusteoseid (või katkendeid), järgides kirjakeelse häälduse norme;
- 6) iseloomustab üldjoontes õpitud kirjandusvoole ja -suundi, kõrvutab vene ja maailmakirjanduse temaatiliselt lähedasi teoseid;
- 7) kasutab kooli ja linna raamatukogusid ning interneti teabe otsimiseks etteantud teemal ning omal valikul vastavalt vajadusele.

Lugemine

Põhikooli lõpetaja:

- 1) kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti ning lühiarvamust loetud teose kohta;
- 2) esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti või näidendi rolliteksti;
- 3) esitab kaaslastele omaloodud teksti.

Ümberjutustamine

Põhikooli lõpetaja:

- 1) jutustab kokkuvõtlikult loetud teose sisust;
- 2) oskab loetut ümber jutustada eri konkreetsuse astmel ja eri vaatepunktist.

Teksti mõtestamine ja analüüs

Põhikooli lõpetaja:

- 1) leiab teostes võtmesündmused ja põhjuse-tagajärje seosed;
- 2) iseloomustab teose tegelasi;
- 3) toob välja tegelaste karakteriseerimise erinevad viisid;
- 4) määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
- 5) määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse;
- 6) määrab teose põhiprobleemid ja idee;
- 7) arutleb klassikaaslastega loetud teose üle, avaldab ja põhjendab oma isiklikku arvamust.

Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keele ilmekusega

Põhikooli lõpetaja:

- 1) leiab kirjandusteostest kõnekujundeid/troope (epiteet, võrdlus, metafoor, metonüümia, hüperbool, litootes) ning selgitab nende rolli kirjandustekstis;
- 2) kasutab kõnekujundeid oma tekstides.

Loominguline tegevus ja esinemine

Põhikooli lõpetaja:

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kokkuvõtvaid, jutustavaid, kirjeldavaid ja arutluselementidega tekste;
- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutleva kirjandi, väljendades oma seisukohti ja põhjendades neid näidetega alustekstist või mujalt ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja nõudeid;
- 3) esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
- 4) koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

3.Hindamine

- Kujundav
- Jooksev
- Kokkuvõttev (veerand, aasta)

Jooksev hindamine näeb ette, et õpilasel peab olema mitte vähem kui 3-4 jooksvat hinnet, mille alusel moodustub juba veerandhinne.

Jooksev hindamine sisaldab

- hinded suulise vastuse eest,
- hinded kirjatöö eest,
- hinded kirjaliku küsitluse alusel,
- hinded loomingiliste tööde eest,
- hinded päheõpitu jutustamise eest,
- hinded küsimustele antud vastuste eest

Aastahinne tuleneb neljast veerandhindest.

Hindega "5" (väga hea) hinnatakse õpilasi kes:

Lugemine

- 1) kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti ning lühiarvamust loetud teose kohta;
- 2) esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti või näidendi rolliteksti;
- 3) esitab kaaslastele omaloodud teksti.

Ümberjutustamine

- 1) jutustab kokkuvõtlikult loetud teose sisust;
- 2) oskab loetut ümber jutustada eri konkreetse astmel ja eri vaatepunktist.

Teksti mõtestamine ja analüüs

- 1) leiab teostes võtmesündmused ja põhjuse-tagajärje seosed;
- 2) iseloomustab teose tegelasi;
- 3) toob välja tegelaste karakteriseerimise erinevad viisid;
- 4) määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
- 5) määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse;
- 6) määrab teose põhiprobleemid ja idee;
- 7) arutleb klassikaaslastega loetud teose üle, avaldab ja põhjendab oma isiklikku arvamust.

Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keele ilmekusega

- 1) leiab kirjandusteostest kõnekujundeid/troope (epiteet, võrdlus, metafoor, metonüümia, hüperbool, litootes) ning selgitab nende rolli kirjandustekstis;
- 2) kasutab kõnekujundeid oma tekstides.

Loominguline tegevus ja esinemine

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kokkuvõtvaid, jutustavaid, kirjeldavaid ja arutluselementidega tekste;
- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutleva kirjandi, väljendades oma seisukohti ja põhjendades neid näidetega alustekstist või mujalt ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja nõudeid;
- 3) esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
- 4) koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

Hindega "4" (hea) hinnatakse õpilasi kes:

Lugemine

- 1) kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti ning lühiarvamust loetud teose kohta;
- 2) esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti või näidendi rolliteksti;
- 3) esitab kaaslastele omaloodud teksti.

Ümberjutustus

- 1) jutustab kokkuvõtlikult loetud teose sisust;
- 2) oskab loetut ümber jutustada eri konkreetse astmel ja eri vaatepunktist.

Teksti mõtestamine ja analüüs

- 1) leiab teostes võtmesündmused ja põhjuse-tagajärje seosed;
- 2) iseloomustab teose tegelasi;
- 3) toob välja tegelaste karakteriseerimise erinevad viisid;
- 4) määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
- 5) määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse;
- 6) määrab teose põhiprobleemid ja idee;

Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keele ilmekusega

- 1) leiab kirjandusteostest kõnekujundeid/troope (epiteet, võrdlus, metafoor, metonüümia, hüperbool, litootes) ning selgitab nende rolli kirjandustekstis;
- 2) kasutab kõnekujundeid oma tekstides.

Loominguline tegevus ja esinemine

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kokkuvõtvaid, jutustavaid, kirjeldavaid ja artluselementidega tekste;
- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutleva kirjandi, väljendades oma seisukohti ja põhjendades neid näidetega alustekstist või mujalt ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja nõudeid;
- 3) esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
- 4) koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

Hindega “3” (rahuldav) hinnatakse õpilasi kes:

Lugemine

- 1) kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sh kirjeldavat ja jutustavat teksti;
- 2) esitab peast luuletuse.

Ümberjutustus

- 1) jutustab kokkuvõtlikult loetud teose sisust.

Teksti mõtestamine ja analüüs

- 1) leiab teostes võtmesündmused;
- 2) iseloomustab teose tegelasi;
- 3) määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
- 5) määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse.

Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keele ilmekusega

1) leiab kirjandusteostest mõni kõnekujundi (epiteet, võrdlus, metafoor).

Loominguline tegevus ja esinemine

- 1) kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kokkuvõtvaid, jutustavaid, kirjeldavaid ja arutluselementidega tekste;
- 2) esitab peast luuleteksti.

Hindega "2" hinnatakse õpilasi kelle:

Teadmised, oskused ja hoiakud ei vasta õppekava nõudmistele ja neid pole võimalik rahuldavateks hinnata.

5. Õppekirjandus:

Е.Моисеева, Т.Степанищева "Литература" 9 класс, изд-во "AVITA" 2013

6. Õppevahendid

- Põhiliselt õpetöö toimub klassis, kus saab mööblit paigaldada nii, et õpilane tunneks end mugavalt erinevate tunnivormide käigus (rühmatöö, ümmarlauavestlused, arvutitega töötamine, näitlike situatsioonide loomine, õppemängud)
- Klassis on õpematerjalid, lisamaterjalid, erinevad sõnastikud, lauamängud.
- Kasutatakse kaasaegsed info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid, Internet-allikad, PowerPoint presentatsioonid, videoallikad ja mängufilmid)
- Vajadusel korraldatakse tunde arvutiklassis või kasutades *SmartBoard*, grafoprojektoreid.